

رضا مختاری

در عدم صحت انتساب کتاب حقایق الایمان به شهید ثانی

به اهتمام

جمعی از دانشجویان دانشکده فنی

دانشگاه تهران

info@toraath.com

در عدم صحت انتساب کتاب حقائق الایمان به شهید ثانی

رضا مختاری

اخیرا یکی از نویسندگان مقاله ای منتشر کرده اند با عنوان «قرائت فراموش شده؛ بازخوانی نظریه علمای ابرار: تلقی اولیه اسلام شیعی از امامت». حاصل این نظریه آن است که ائمه معصوم علیهم السلام هم، مانند و در رتبه «علمای ابرار» هستند و از عصمت و برخی دیگر از صفاتی که معصومین ما قطعاً واجد آن هستند، بهره‌ای ندارند. ایشان به عنوان شاهی محکم و پر و پا قرص برای این نظریه، به سخن عالم بزرگ شیعه یعنی شهید ثانی (۶۵م) تمسک می‌کند و از این که چنین شاهی بر سخن خود یافته است، بسیار مبتهج و مسرور شده است و از شادی در پوست خود نمی‌گنجد و نخست در عظمت مقام شهید ثانی این چنین داد سخن داده است:

زین الدین بن علی، مشهور به شهید ثانی از بزرگ ترین علمای شیعه در قرن دهم و یکی از ده فقیه بزرگ شیعه در تمامی قرون و اعصار است. دو کتاب مسالک الأفهام و الروضه البهیة از مهم ترین کتب فقه شیعه در فقه استدلالی و از کتب درسی حوزه های علمیه است. شهید ثانی رساله ای دارد به نام حقائق الایمان یا حقیقه الایمان و الکفر که تاریخ نگارش آن ۹۵۴ است. این رساله از مصادر بحار الأنوار علامه مجلسی و مورد توجه و استناد سید بحر العلوم (الفوائد الرجالیة، ج ۳، ص ۲۲۰) بوده است. یکی از مباحث خواندنی این رساله با ارزش مبحث سوم از خاتمه کتاب است در بیان معارفی که ایمان به آنها حاصل می شود.

وی سپس به تفصیل طی چندین صفحه خاتمه کتاب مزبور را ترجمه و شرح کرده و سپس می‌افزاید:

چکیده گزارش مهم شهید ثانی از این قرار است: «بسیاری از شیعیان راوی احادیث ائمه (ع) و بسیاری از شیعیان معاصر ائمه (ع) به عصمت ائمه اعتقاد نداشتند. بلکه ائمه (ع) را دانشمندان پرهیزکار می دانسته اند نه بیشتر»

تفاوت ائمه اهل بیت (یعنی علمای ابرار) با دیگر عالمان دین در میزان علم و درجه تهذیب نفس و تقریبشان به حضرت حق است. به اعتقاد پیروان این نظریه، رویکرد بشری به امامت تنها رویکرد سازگار با ضوابط قرآنی، معیارهای معتبر سنت نبوی و روایات اجماعی [؟] ائمه اهل بیت، اصول عقلی و حقایق تاریخی است.

در این جا نمی خواهیم به نقد و رد این نظریه بسیار سست یعنی نظریه «علمای ابرار» که «أوهن من بیت العنکبوت» است پردازیم. فقط به بیان چند خطای فاحش در سخن این نویسنده که اساس استشهاد ایشان به سخن شهید ثانی را ویران می کند (فانهار به فی نار جهنم) می پردازیم:

۱. رساله «حقیقه الإیمان والکفر» یا «حقائق الإیمان» که مورد استشهاد آقای کدیور و به نظر ایشان «بسیار با ارزش» است و این که شخصیت بزرگی همانند شهید ثانی چنین رساله ای دارد، موجب ابتهاج و خوشحالی بسیار وی شده است، اساساً هیچ ربطی به شهید ثانی ندارد، هر چند بارها به نام شهید ثانی چاپ شده و بسیاری پنداشته اند که تألیف شهید ثانی است، ولی قطعاً، یقیناً، جزماً و بتاً از تألیفات شهید ثانی نیست، بلکه از «زین الدین» نام دیگری است غیر از شهید ثانی و چون نام شهید هم «زین الدین» است، عده زیادی پنداشته که این زین الدین یعنی شهید ثانی. در حالی که حقیقت بر خلاف این است و همه کسانی که آن را به شهید ثانی نسبت داده اند اشتباه کرده اند. دلایل متعدد و مفصل این مدعا و شواهد قطعی آن را این شاء الله در دانشنامه آثار مکتوب شیعه ذیل مدخل حقیقه الإیمان والکفر خواهم آورد^۱ و این شاء الله به زودی بر روی سایت مؤسسه کتابشناسی شیعه آن را خواهید خواند.

بنابر این، این سخنان هیچ ربطی به ساحت مقدس عالم بزرگی چون شهید ثانی ندارد و اساس استشهاد این نویسنده و تمسک به سخن شخصیتی مانند شهید، ویران می شود.

۲. آقای کدیور گفته است که این رساله ... مورد توجه و استناد سید بحر العلوم در الفوائد الرجالیه (ج ۳، ص ۲۲۰) بوده است در حالی که رساله ایمان و کفر که علامه بحر العلوم در الفوائد الرجالیه (ج ۳، ص ۲۲۰) از آن نام برده، تألیف جدّ علامه بحر العلوم است و هیچ ربطی به شهید ثانی ندارد و عبارت علامه بحر العلوم

^۱ مؤسسه کتابشناسی شیعه به منظور شناسایی، بررسی و معرفی دقیق آثار مکتوب علمای شیعه و تبیین این گونه اشتباهات در سال ۱۳۸۵ تأسیس شده و مفصل ترین طرح پژوهشی آن که مقدماتش آغاز گشته تألیف دانشنامه آثار مکتوب شیعه است.

صریح در این مطلب است. علامه می نویسد: «وقد حکى جدیّ العلامة (قدّس سرّه) فی کتاب الإیمان والكفر». و مصحح کتاب فوائد الرجالیه در پاورقی همان صفحه افزوده است:

کتاب الإیمان والكفر المسمّی به تحفة الغری مخطوطاً، للعلامة الحجة السيّد محمد ابن السيّد عبد الکریم الطباطبائی البروجردی، الذی هو جد سيّدنا بحر العلوم (طاب ثراه) الأذنی لأبيه.

بنابر این کتاب الإیمان والكفر که مورد توجه و استناد علامه بحر العلوم بوده است هیچ ربطی به حقیقه الإیمان والكفر منسوب به شهید ثانی ندارد و ایشان که این مطلب بسیار ساده را در عبارت بحر العلوم متوجه نشده است چگونه جرأت می کند در مباحث بسیار عمیق علمی وارد شود و مذهب و امامت و معتقدات شیعه را بازیچه قرار دهد؟!

۳. وی نوشته است: «شهید ثانی یکی از ده فقیه بزرگ شیعه در تمامی قرون و اعصار است». معلوم نیست این عبارت مسامحه آمیز و بلکه غلط را ایشان از کدام قوطی عطاری در آورده است؟! در عین حال که همه و این ناچیز معتقدند که شهید ثانی از عالمان بزرگ و کم مانند شیعه است؛ «یکی از ده فقیه بزرگ شیعه در تمامی قرون و اعصار» چه معنایی دارد؟! اگر در طول تاریخ تا دامنه قیامت ده ها فقیه همتراز یا قوی تر از شهید ثانی ظهور کنند باز وی یکی از ده فقیه بزرگ در تمامی قرون و اعصار است؟ یعنی عدد «ده فقیه بزرگ» گویا هیچ تکانی نمی خورد و «فقیه بزرگ» روی عدد ده به طور جبر و خودکار بسته شده است که شهید علی ایّ حال در تمامی قرون و اعصار یکی از آن ده نفر است؟!

این سخنان عوامانه و شعار گونه در شأن کسانی چون ایشان نیست.